

„Keressük az élet urát”

Interjú *Boniface Mabanza* kongói teológussal

Aligha akad még egy olyan nemzet, amelyet jelenleg annyira kiszípoloznának, mint Kongót. Az ENSZ évente kiadott, Emberi fejlődési index című jelentésében Kongó valamennyi állam közül az utolsó helyen áll. Milyen szerepet játszik az istenhit Kongóban?

Isten nagy és központi szerepet játszik Kongóban – mert mindennapjainkat, az egyszerű emberek életét tartós káosz és válság nehezíti. Az állam, a rendőrség, a nyugdíj, az orvosi ellátás – mindaz, ami Németországban magától értetődő – Kongóban nem működik, vagy teljesen megbízhatatlan. Az emberek rendelkeznek ugyan néhány helyileg alkalmazható túlélési technikával, viszont nincsenek anyagi és lelki tartalékaik. Így, leszámítva az önszabályozó és csodálatraméltó szolidaritási hálózatot a mindennapi túlélés „mikrovilágában”, az egyén számára viszonylag gyorsan lét vagy nemlét, élet vagy halál lehet a tét – például egy közlekedési baleset vagy súlyos betegség esetén. Ebben a helyzetben Isten a kongóiak nagy és bizalmas kísérője, és igencsak jelen van. Az emberek hozzá fordulnak gondjaikkal.

De hát melyik Istenben bíznak?

Az élet és igazságosság urában, aki az elnyomottak és elesettek oldalán áll. Ez az Isten titokzatos módon hű, még ha sokszor erőtlén is – ahogy azt a kongóiak naponta tapasztalják. De a történelem során mindig elkísérte őket: az ősök kollektív szenvedéstörténetében és a 16-19. századi rabszolgakereskedelemben. Velük volt a gyarmatosítások során, amikor a legbrutálisabb gyarmatosító urak, a belgák százezreknek vágták le a kezét, mert nem gürcöltek elég gyorsan. Isten velük van a jelenben is, a világhatalmak új kísérletei során: ezek a korrump eliték révén ma is ki akarják zsákmányolni Kongót, és féken akarják tartani a népességet. Nálunk a döntő kérdés nem úgy hangzik, mint Európában: Létezik-e Isten egyáltalán? A kongói emberek számára így hangzik: *Milyen az Isten?* Illetve: *Hol van az Isten?* Amikor – mint ahogy az decemberben is történt –, fiatal demokratákat lönek le, mert békésen tüntetnek az államhatalom választási csalásai ellen – hol is van akkor az Isten?

Isten segít, akármilyen rossz történik is?

Igen, ez központi eleme az emberek Istennel kapcsolatos gondolkodásának. De ez az elképzelés nem bénítja meg őket. Ellenkezőleg: aktivizálja, és egyéni méltóságuk tudatosításához segíti őket, akármilyen nyomorúságos is az anyagi helyzetük. A keresztény népi hit erőt ad az élet aktív megéléséhez és a sokféle nehézség megoldásához. Ez következményekkel jár a politikára nézve is. Ha a nemzeti politika „makrovilágában” tehetetlen vagyok is, életem „mikrovilágában”, piaci árusként vagy taxisofőrként az igazságosságért és emberiségért kell munkálkodnom, hogy se az öregek, se a sérültek ne szenvedjenek hátrányt.

Milyen szerepet játszanak az egyházak a 90%-ig keresztény Kongóban?

Nálunk 1490 óta van egyház, akkor érkeztek ide a portugál misszionáriusok. A nemzet vallási szempontból kreatív. Ezt legjobban a laikus prédikátor, *Simon Kimbangu* testesíti meg. Üzenete

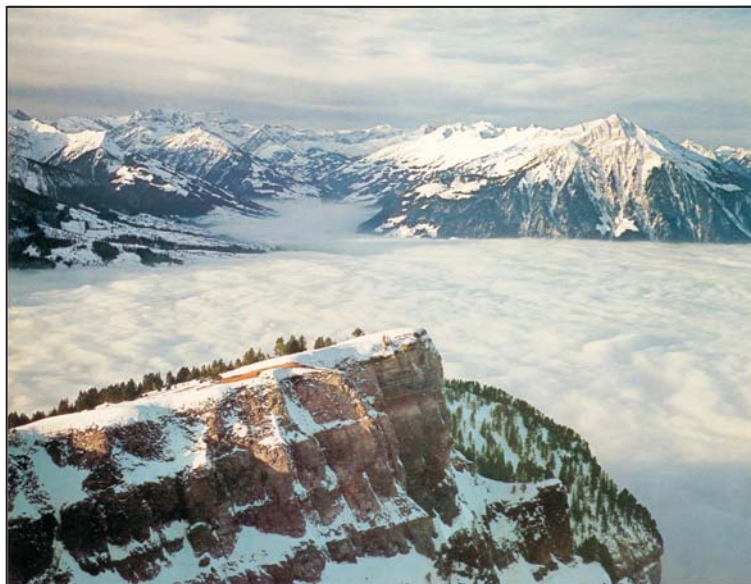
Istennek a leigázott feketék iránti szeretetéről olyan veszélyes volt a gyarmatosító rezsim számára, hogy halálra ítélték. Később Elisabethville-be, a mai Lumbumbashiba, Kongó délkeleti csücskébe száműzték, ahol 1951-ben halt meg. Kimbangu, aki vallási alapon volt a gyarmatosítás ellenfele, harminc évet töltött fogságban. Ő alapította „Jézus Krisztusnak Simon Kimbangu próféta közvetítésével létrejött földi egyházát” (Église de Jésus-Christ sur la terre par le prophète Simon Kimbangu). Ennek az egyháznak ma világszerte tizenkét millió híve van.

Milyen teológiát képvisel egy ilyen egyház?

A kimbanguisták kettészakadtak egy pozitívan értékelendő politikai mozgalomra, amely a civil társadalomban az igazságosságért, az emberi méltóságért és jogokért küzd, és egy olyan egyházra, amely egyre inkább hanyatlal, mivel az egyházi vezetés a pénzügyekkel együtt az alapító család kezében van. Kimbangu férfi leszármazottai – hogy megerősítsék állítólag öröklött vezetési igényüket – Kimbangu prófétát „istenné”, önmagukat pedig ősükkel együtt „szentháromsággá” emelték. Ez a pimasz teológiai manőver azonban ütközik a keresztény ökumené hitvallásával, az Egyházak Világtanácsa ezért kizárta a kimbanguistákat.

Hogyan tevékenykednek az egyházak a politikában?

Sok karizmatikus és pünkösdistá egyház létezik. Pásztoraik a személyes jólét és felemelkedés evangéliumát hirdetik. Ennek némelykor komikus következményei vannak: Aki egy százdolláros bankót hoz magával, megkapja a prédikátor személyes áldását, beleértve a kézzel tartott is, aki csak aprópénzt dob a kosárba, csupán egyszerű áldást kap a többiekkel együtt. Az evangélikus egyházak hagyományosan a hatalommal tartanak, ahogy ez már Mobutu katonai diktatúrájának idején is volt (1965-1997). Lelkészek lesznek képviselők 5000 dolláros havi fizetéssel, miközben a keményen dolgozó betegápolóknak és tanároknak havi 50 dollárból kell megélniük. Mivel az evangélikus egyházak a 70 millió állampolgár 20%-át érik el, az államhatalom egyik fontos támaszát alkotják.

És a katolikus egyház?

Odatartozik minden második kongói. Ez az egyetlen szociális szervezet, amely az egész, részben járhatatlan országban jelen van. Monsengwo bíboros, Kinhasa érseke a kormány egyik legjelentősebb és leghatározottabb kritikusa. Jó, hogy az egyházi törvény minden papnak megtiltja, hogy politikai tisztséget vállaljon. Ez világos távolságot teremt a hatalomtól. A püspökök fellépnek az átfogó fejlődésért és az igazságosabb gazdasági és szociális viszonyokért. Ezért dolgozik a Jezsuiták Szociális Akcióközpontja is.

Hogyan viszonyulnak a kereszténység kettős, elnyomó és felszabadító szerepéhez?

Mi, teológusok a kereszténység kongói „eredet-traumájáról” beszélünk, mivel nálunk súlyos történelmi teher nehezedik a kereszténységre. Már I. Alfonso király (1456-1543), Kongó első keresztény királya felpanaszolta a néphez írt levelében, hogy a fehér misszionáriusok elárulták az evangéliumot. Mégis azt mondta, az emberek éljenek keresztényként, akkor is, ha a misszionáriusok a gazdagságot ácsingóznak, és részt vesznek a rabszolgakereskedelemben. A kongói Jeanne d’Arc-ot, *Kimpa Vita* prófétaasszonyt (1684-1706), aki az ország szegényeiért, illetve a portugál rabszolgakereskedelem ellen harcolt, a kapucinusok sürgetésére 22 évesen megégették. Végül a belgák megszállása alatt (1885-1960) a gyarmati egyház

támogatta az elnyomást. Ahol a gyarmatosító hivatalnokok nem voltak jelen, a misszionáriusok felügyelték a kizsákmányolást. Hogy „szívességet tegyenek a Szentléleknek”, elődeink kultikus tárgyait elégették, vagy elrabolták, és Belgiumba vitték. Botrány! Ma a Brüsszel-közeli Tervuren kastélyában vannak kiállítva.

Minden elszennvedett egyházi erőszak ellenére miért olyan vallásos még mindig Kongó?

Ma nincs társadalom szekularizáció nélkül. De Európával összehasonlítva nálunk a kételkedők, teológiai megkérdőjelezők, agnosztikusok és ateisták száma kicsi. Az élet értelmére irányuló, illetve a modernizációval kapcsolatos vallási kérdések, amelyek az európai kereszténységet foglalkoztatják, a mi túlélési harcunkban luxusproblémáknak hatnak. De a kongóiaknak naponta szükségük van az élet bibliai Istenére, az ő felszabadító erejére, bátorítására és örömére.

Thomas Seiterich

Boniface Mabanza Kinhasában tanult teológiát, és Münsterben doktorált. Doktori munkájának címe: „Az igazságosság csak mindenkié lehet. A globalizáció kritikája afrikai távlatból”. A interkulturális teológia frankfurti vendégprofesszora.

Forrás: Publik-Forum, 2012/1

„Ha visszatér a háború, minden hiábavaló volt”

A 27 éves Mary Fofana hat gyermeket hozott világra, az elsőt menekülés közben, a brutális sierra leonei polgárháborúban, amely 1991-től 2002-ig tartott (a Forradalmi Egységfront harcolt a mindig változó kormánnyal; a konfliktusban jelentős szerepet játszott az országban fellelhető gyémánt).

Amikor a nap a falunkban felkel, én már rég talpon vagyok. Hozom a vizet a kútról, meggyújtom a tüzet és megfőzöm a teát. Aztán fölkeltem a férjemet és négy gyermekünket, először a nagyobbakat, akiknek iskolába kell menniük.

Hat gyermeket szültem, kettő meghalt. Az első, John, nem élte túl a menekülésünket. Belázasodott, azt hiszem, kétévesen. Ez még a polgárháború kelles közepén történt. 14 éves voltam, mikor őt megszülettem. Apja, velem egykorú, a rebellesek katonája volt. Mikor a faluban élő rokonaitól a bozótba menekültem, elfogott, megerőszakolt, és egyszerűen magamra hagyott. Talán azt gondolta, meghaltam.

Johnt menekülés közben hoztam világra, egy idős asszony volt segítségemre. Valahol a sűrű bozótban rejtőztünk el, és mindig azt hajtogatta, ne sírjak, mert a rebellesek a közelben vannak. Gyermekemet a karomban tartottam, és boldog voltam.

Röviddel John halála után béke lett. Gyermekem nélkül visszatértem szülőfalumba, Benduba. De itt minden megváltozott. Az a kevés kőház, ami még állt, rengeteg belövést kapott, a vályogházak leégtek. Földjeinket gaz borította, bozótvágo késekkel kellett

visszahódítanunk a természettől – nekünk, asszonyoknak.

A férfiak vagy elmenekültek az új rendszer elől, vagy halottak voltak. A férjemet akkor ismertem meg, amikor egyik este a faluban menedéket kerestem. Gyémántkeresőként járt az országot. De nálam maradt. Együtt építettük fel azt a vályogházat, ahol ma lakunk.

Összesen öt gyermekünk van, a legkisebb Alpha, csak néhány hónapos. A második lányom, Jennifer szintén lázban halt meg, nem egész két éve. Az orvosok azt mondták, tüdőgyulladás. Meghalt, amíg a kórházba értünk. Arra riadtunk éjszaka, hogy Jennifer láza egyre emelkedik. A legközelebbi orvosi rendelő is messze van, két órát rohantunk, mégis későn érkezünk.

Az orvosok megeskettek, hogy beoltatjuk a gyerekeinket tüdőgyulladás ellen is. Ezt most Alphával meg is tettem, tényleg. De igazán messze van az orvosi rendelő, viszont minden nap ki kell mennem a földekre, hogy legyen mit ennünk.

A férjemet néha hetekre is elmegy gyémántot kutatni más megyékbe. Néha egy kevés pénzzel tér vissza, de a nagy fogás még várat magára.

Sierra Leone még mindig nagyon szegény ország, különösen itt a bozotos vidéken. Azok a szomszédok, akik voltak már Freetown-ban, mesélik, milyen gyorsan növekszik a város, és milyen modern. De itt Benduban nincs áram, és csak egy kút van. Viszont most már tudunk telefonálni, a mobiltelefon-hálózat már minket is elérte. A férjemet néha küld sms-t az újtjáról, akkor tudom, hogy jól van. A mobiltelefon a falu üzleténél lévő akkumulátortól tudjuk feltölteni.

Azt kívánám, hogy minden ismét úgy legyen, mint a háború előtt volt, ahogy az öregektől hallottuk: bő termés, állami segítség és szoros faluközösség, nem pedig a jelenleg uralkodó ellenségeskedés és bizalmatlanság.

Félek a fiatalemberektől. Naphosszat ülnek az árnyékban, és nem tudják, mit kezdjenek magukkal. Nincs munka, és nekik vagy nincs földjük, vagy nincs senkijük, aki megmutatná, hogyan is csinálják. Ugyanis sok szülő meghalt a háborúban.

Néha hallom, amint azt mondják, a rebelleseknél a férfiaknak mindig volt feladatuk. De a háborúnak semmiképpen nem szabad visszatérnie, mert akkor minden hiábavaló volt.

Forrás: Publik-Forum, 2012/17